

MOTIFS D'HORTA

Étoffes et papiers
dans les maisons bruxelloises

Persbericht

Hortamotieven. Stoffen en papier in Brusselse huizen

18/04/18 au 27/01/19

Architecten als Victor Horta gingen immers uit van een totaalconcept, herwaardeerden zo de toegepaste kunsten en deden de hiërarchie en grenzen tussen architectuur en binnenhuisinrichting vervagen. Deze tentoonstelling zet de daaruit voortvloeiende oplevende creativiteit.

Wetenschappelijk comité :

Wivine Wailliez
Françoise Aubry
Benjamin Zurstrassen
Françoise Marneffe

Met de steun van :

La Fonderie ; Institut Royal du Patrimoine Artistique ; Bibliotheca Wittockiana ;
Musée Horta ; Archives de la Ville de Bruxelles ; Musées Royaux d'Art et
d'Histoire ; Archives et Musée de la Littérature ; Michel Gilbert

11/06/2018 om 20:00 uur

Conferentie «Le papier peint au temps de l'Art nouveau» van Jérémie Cerman.

Persdienst : Viviane Vandeninden
viviane.vandeninden@klach.be - +32 (0)472 31 55 37
www.vandeninden.com

M A I S O N

AUTRIQUE

Van woensdag tot en met zondag
Van 12 tot 18u
Haachtsesteenweg, 266 - 1030 Brussel
02 215 66 00
info@autrique.be
www.autrique.fr

1.

Hortamotieven. Stoffen en papier in Brusselse huizen

Eind de negentiende eeuw streven de architecten van de art nouveau naar een homogene esthetische vormgeving. Natuurlijk is de mantel van het gebouw van tel, maar de zin voor detail in de binneninrichting wordt een centraal aandachtspunt in het werk van de architect. Victor Horta wil af van de hiërarchie in de kunsten. Dat leidt tot een grondige vernieuwing in de sierkunsten en in de ambachtelijke of industriële productie van de dagelijkse voorwerpen.

In de jaren 1890 spelen de bij elkaar passende behangpapieren en stoffen van de Britse ontwerpers van de Arts & Crafts beweging een doorslaggevende rol in de decoratie van de art-nouveau-interieurs in West-Europa. Engelsen zoals William Morris, Walter Crane of Charles Francis Annesley Voysey ontwerpen papier met gestileerde motieven die ze uit de natuur putten en die erg in de smaak vallen bij de belangrijkste vertegenwoordigers van de art nouveau in België. Victor Horta en Henry Van de Velde verwerken deze Britse modellen in de interieurs die ze zelf ontwerpen. Het succes van de Engelse producten groeit nog met de voorstelling van de creaties van manufacturen zoals Essex & Co op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1900.

De industriëlen van het behangpapier brengen artikels in art-nouveaustijl op de markt, terwijl ze betaalbaar en populair behangpapier blijven produceren dat een plaats kan krijgen in de interieurs van alle sociale klassen. Het behangpapier van Morris of Voysey, die pleiten voor de terugkeer naar de traditionele productiemethodes in blokdruk, is erg duur.

Materiële getuigen van de aanwezigheid van behangpapier in de Brusselse interieurs van Victor Horta zijn schaars en onbekend. Soms geven oude detailfoto's wat informatie over het gebruik van bepaald behangpapier. Maar omdat het zo vluchtig is, wordt behangpapier vaak vervangen naargelang de mode, als het al niet helemaal verdwijnt onder lagen verf. In veel gevallen moeten de restaurateurs en conservatoren het doen met minieme stukjes om een idee te hebben en te geven van hoe een interieur in een bepaalde tijd werd aangekleed. Daarnaast maken ook amateur- en kunstfoto's identificatie mogelijk. De prentbriefkaart, die toen op zijn hoogtepunt was, is een fantastische documentatiebron. De gespecialiseerde catalogi en ook tijdschriften als L'Art moderne, The Studio of L'Art décoratif leveren kostbare getuigenissen op over het succes van een bepaalde creatie en vestigen zo haar faam.

De tentoonstelling Hortamotieven richt de schijnwerper op de denkoefeningen van Victor Horta rond de principes van de art nouveau en de manieren waarop hij ze toepast in de burgerlijke interieurs: het gebruik van de sierkunsten ten dienste van het totale kunstwerk.

2.

Het behangpapier en de stoffen in de huizen van Victor Horta

Vandaag gaat binnenstappen in een huis of een herenwoning die Victor Horta bouwde, samen met vol bewondering staan voor de architectuur, de sierlijkheid van de belijning. De bezoeker wordt aangetrokken door de opbouw van elk vertrek, waarin hij uitgenodigd wordt: de edele materialen, het meubilair waarvan elk element bij het ander past. De architect is een meester geworden in de kunst van het smeden van gehelen.

Een tentoonstelling organiseren over het behangpapier in de interieurs van Victor Horta is een hele uitdaging. Onder de architecten van de art nouveau is hij niet degene die het vaakst behangpapier gebruikt om de muren te bekleden. Hij verkoos verf (Frison, Hallet) of liet gewoon zijde aanbrengen (Autrique).

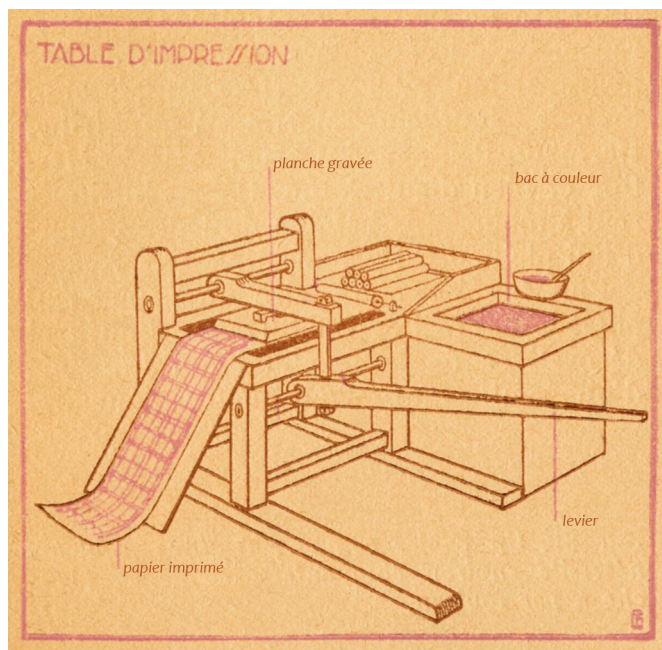
De architect combineert vlot vormen, kleuren en materialen. Voor de decoratie is er helaas maar één factuur van Van de Velde in Brussel, die in die tijd de Londense firma's officieel vertegenwoordigt (gereproduceerd in zijn Mémoires, het origineel ging verloren).

Behangpapier werd zeer weinig gebruikt voor de binneninrichting van het Huis Solvay. In een kamer boven getuigt een foto uit een restauratie-album van het gebruik van het behangpapier 'The Savaric' van Charles F.A. Voysey, dat uitgevoerd werd in 1897 en gedrukt werd door de manufactuur Essex & Co. Dit motief van vogels op bladertakken in een blauwe tint is erg modern. Op de favoriete modellen van Voysey, zoals 'The Owl', 'Fairylant' en ook 'Isis', staan zwermen gestileerde vogels afgebeeld.

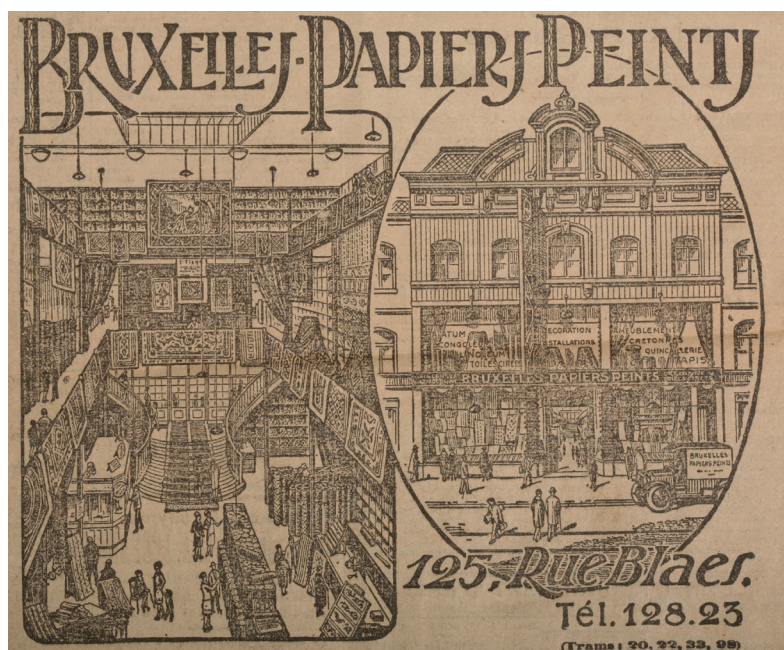
Er zijn mooie voorbeelden te vinden van het gebruik van Engelse stoffen in de burgerwoningen die Victor Horta aankleedde. In de grote salon van het Huis Van Eetvelde siert de stof 'Daffodil', getekend door Lindsay P. Butterfield en geweven door Morton voor Liberty & Co in Londen, de muren. Deze werd onlangs gereproduceerd door de Lyonese firma Prella. Een foto van het Huis Tassel laat vermoeden dat minstens een zitvlak van een stoel was bekleed met dezelfde stof met gestileerde narcissen in een ander interieur dan van Van Eetvelde.

Maar niet alleen het behangpapier volgt de mode, ook de keuze van de stoffen wordt ingegeven door de tijdsgeest en de smaak van de families. De twee stoelen met een bekleding van Grasset-stof werden misschien getekend voor het interieur van Anna Boch. De stoel en de fauteuil met vliedervleugels in het boudoir van het Hortamuseum werden overtrokken toen het gezin Horta verhuisde naar de Louizalaan 136 na de terugkeer uit Amerika.

Een oude foto van het Huis Winssinger toont een behang met pauwen en kievitsbloemen aan de muur. Enkele stukken ervan zijn op de tentoonstelling te zien.

© La Fonderie

© La Fonderie

3.

Terugkerende motieven

Omdat het Huis Tassel beschouwd werd als het manifest van de art nouveau, wijdt 'L'Emulation' er in 1895 een fotoreportage aan, waarop twee behangpapieren van Charles F. A. Voysey te zien zijn: 'Elaine' en 'The Astolat'. 'The Astolat' is een behang dat in blokdruk werd gedrukt door Essex & Co en dat ook te herkennen is op de foto van een van de eerste inrichtingen van Henry Van de Velde in 1893 voor zijn schoonzus. [Er staat ook een bank die bekleed is met het textiel 'Dove and Rose' van William Morris].

Een deurlijst van Fernand Dubois herinnert aan het bloemenmotief van 'The Astolat'. Victor Horta doet ook in andere burgerhuizen de vormen in de natuur in het behangpapier en in de geschilderde decors op elkaar inspelen.

Een foto van de eetkamer in het Huis Winssinger toont behangpapier met het acanthusblad. Horta had zijn klant trouwens het model 'Acanthus' aanbevolen, dat toen tot de duurste behangpapieren van William Morris behoorde. Dit papier werd in 1875 getekend en gedrukt door de manufactuur Jeffrey & Co, die gespecialiseerd was in artistiek behangpapier van hoge kwaliteit. 'Acanthus' is een herhaling van grote acanthusbladeren die kopers erg aanspreekt voor grote vertrekken. Omdat de muren van het vertrek later opnieuw overstreken werden, is het onmogelijk om de kleur van het aangebrachte behangpapier te bevestigen. Volgens de conservatrice van het KIK, Emmanuelle Job, heeft het model 'Acanthus' verschillende nuances, waaronder rood en groen, die allebei beschikbaar waren eind de negentiende eeuw. Een andere foto van de salon aan de straatkant van het Huis Winssinger toont een vast tapijt, ook met een tekening met acanthusbladeren, waarschijnlijk van een Engelse manufactuur.

In het Huis Frison, dat bekend staat voor de beschilderde gehelen in de traphal en in de salon op de tussenverdieping, was mosterdkleurig behangpapier aangebracht in een kleine bovenkamer achterin. Tijdens een steekproef in die zelfde kamer werd een ander beschilderd decor blootgelegd dat beschermd was door een vals plafond. De tint en het motief spelen op elkaar in: grote golvende bloembladeren in mosterdkleuren. Momenteel blijft er van het behangpapier niets anders over dan de foto van een vroegere steekproef. We weten nog niet wie de auteur is en ook niet welke firma het motief uitvoerde.

© KIK-IRPA / Martine Gillet

© KIK-IRPA / Martine Gillet

Nog een voorbeeld is de eetkamer van het Huis Max Hallet, met een zeer volledig geheel van bladeren. Het behangpapier van de Engelse ontwerper Harry Napper, dat uitgegeven werd door de Zwitserse firma Salubra (luxelijn Tekko), paalt boven aan de muren en op het plafond aan schilderijen. Het doet denken aan het Japanse motief van de niwaki, een tuinboom die op bepaalde plaatsen de beplanting bundelt. Deze niwaki kan van een magnolia zijn. Het behangpapier is in okertonen, de ruikers van bladeren in bruine tinten op de muur en in roomkleur op het plafond.

Het gebladerte draagt net als de grote bloemen bij tot deze opvatting van het art-nouveau-interieur. Sommige bloemsoorten komen vaker voor dan andere: papavers, irissen en klaprozen voorop, maar ook chrysanten (Huis Max Hallet), distels en orchideeën (Huis Léon Losseau in Bergen), of tulpen (Quaker House aan het Ambiorixplein in Brussel).

In de plaats van het Tekko-behangpapier werd op een onbekende datum Japans behang aangebracht. Het is een kinkarakawakami – Japans voor ‘buitenlands goudleer papier’, dat wijst op een papieren imitatie van bewerkt goudleer. Uit de ontdekking van dit papier blijkt de belangstelling van de burgerij van toen voor behang met reliëf. Ook de biljartzaal van het Huis Van Eetvelde was gesierd met een historicistisch leerpapier, maar geen Japans.

De ambachtslieden brengen deze bloemen over op andere dragers, zoals glaskoepels en keramiek, waarvan er voorbeelden worden getoond in de replica van de juwelierszaak Wolfers in de Musea voor Kunst en Geschiedenis en in de Gillion Crowet collectie van het du Fin-de-Siècle Museum in Brussel. Stilistisch lenen sommige bloemen zich goed voor de uitbundigheden van de art nouveau.

© KIK-IRPA / Martine Gillet

4.

Boekbanden: papier, leder of zijde

De uitvoering van hun eigen behang bracht kunstenaars als Henry Van de Velde of Georges Lemmen er toe om ook op een kleiner formaat te werken, zoals van boeken. De kunstenaars interesseren zich voor deze techniek van de sierkunsten, met de keuze voor een klassieke techniek en klassieke materialen in combinatie met een vrij sober motief. Een terughoudendheid die in contrast staat met de beladen decoraties die de oude boekbindingen meestal kenmerken.

De Bibliotheca Wittockiana bezit een collectie van deze werken, waarvan wij enkele voorbeelden opnamen in de tentoonstelling.